

РОЗДІЛ 4 «ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ»

**Глух М.В., к.ю.н., проф.,
завідувачка кафедри фінансового та податкового права,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь**

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ «ФІНАНСОВОГО ПРАВА»

У сучасних умовах глобалізації, воєнних викликів і посилення вимог до прозорості фінансів формування у здобувачів вищої освіти практичних навичок аналізу обігу публічних фінансів набуває ключового значення. Від того, наскільки майбутні фахівці зможуть поєднати юридичну точність із аналітичним баченням економічних процесів, залежить ефективність державного фінансового контролю, антикорупційних механізмів і довіра суспільства до влади.

Як слушно зазначає Ю. Д. Радіонов, публічні фінанси – це не лише сукупність фондів державних коштів, а «система економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та використання грошових ресурсів публічного сектору» [1, с. 105]. У свою чергу, О. П. Орлюк підкреслює, що предметом фінансового права є «суспільні відносини, які складаються у сфері мобілізації, розподілу, перерозподілу та використання публічних фінансів держави та місцевого самоврядування» [2, с. 18]. Отже, в теоретичному вимірі фінансове право має інтегровану природу – воно не може існувати поза економічним змістом фінансових процесів.

Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу України, держава регулює «відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та контролю за дотриманням бюджетного законодавства» [3]. Відомо, що бюджетна політика є однією з основних складових фінансової діяльності держави, а тому повинна здійснюватися відповідно до принципів законності, ефективності та прозорості. Тобто закон лише задає рамки, у яких розвивається публічний фінансовий процес, а розуміння його суті вимагає знань з економічного аналізу, бюджетної статистики, макропоказників тощо.

Наочним прикладом міждисциплінарної потреби є закон «Про Державний бюджет України на 2025 рік», який визначає доходи у розмірі 2 482 592 376,8 тис. грн і видатки 4 337 512 583,6 тис. грн, що формує дефіцит понад 1,8 млрд грн [4]. Без уміння здобувачів вищої освіти інтерпретувати ці цифри, розуміти їхню структуру, джерела та наслідки для боргової політики, знання норм Бюджетного кодексу залишиться декларативним. Саме тому правнича підготовка має бути доповнена навичками фінансового аналізу, критичного читання бюджетних документів і роботи з офіційними базами даних, наприклад, OpenBudget, E-data, C-data Treasury.

Підхід, який спирається лише на класичні юридичні методи – тлумачення норм, аналіз законодавства, судової практики – створює сильну базу правового мислення. Відомо, що юридична освіта не може обмежуватися знанням нормативного тексту; вона має навчати бачити реальний економічний зміст правової норми. Традиційна методологія ефективна для визначення законності рішень чи компетенції органів, але вона не формує здатності оцінювати наслідки фінансових операцій або порівнювати їх із міжнародними стандартами.

Міждисциплінарність можна визначити як інтеграцію знань з метою підвищення здатності фахівця до аналітичної та прогностичної діяльності, що дає можливість здобувачу вищої освіти не лише читати закон, а й розуміти фінансову логіку його застосування. Відтак, навчання з фінансового права повинно включати роботу з економічними кейсами, аналіз реальних звітів Рахункової палати, симуляції переговорів з міжнародними фінансовими організаціями, як от: МВФ, ЄС, Світовий банк. Це дозволяє сформувати вміння не лише коментувати, а й практично застосовувати норми фінансового законодавства.

Вагомим аспектом сучасної підготовки є ознайомлення здобувачів вищої освіти із міжнародними стандартами управління публічними фінансами. Рекомендації ОЕСР щодо прозорості бюджету (OECD Budget Transparency Toolkit, 2017) визначають, що «публічна звітність про фінансові показники держави має бути повною, порівнянною і зрозумілою для громадськості» [5]. Подібний підхід відображено і в Європейській хартії місцевого самоврядування, ратифікованій Україною у 1997 р., яка встановлює обов'язок забезпечення «фінансової самостійності та прозорості органів місцевого самоврядування» [5]. Відтак, міжнародний вимір є не факультативним, а обов'язковим елементом сучасної фінансово-правової освіти.

Видається, що інтеграція міжнародних стандартів у підготовку юристів підвищує здатність здобувачів вищої освіти орієнтуватися у глобальних фінансово-правових процесах і розуміти логіку європейського фінансового права. Використання таких матеріалів, як вказівки ОЕСР, звіти GRECO, практика Європейського суду з прав людини у справах щодо податкової політики, дає можливість поєднати юридичну теорію з міжнародними практиками доброчесності та підзвітності.

Отже, ефективне формування у здобувачів вищої освіти практичних навичок аналізу обігу публічних фінансів можливе лише за умов поєднання двох складових: традиційних юридичних інструментів, які забезпечують методичну точність, логічну аргументацію та правову грамотність; міждисциплінарних і міжнародних підходів, що формують аналітичну здатність працювати в реальному фінансовому середовищі, де право взаємодіє з економікою, обліком, цифровими технологіями та глобальними зобов'язаннями.

Саме така синергія – єдиний шлях до формування правника нового покоління, здатного не просто читати бюджет, а розуміти його як живий механізм публічної відповідальності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Радіонов Ю. Д. Генезис публічних фінансів та їх розвиток в Україні. *Фінанси України*, 2023. № 4. С. 105–128.
2. Орлюк О. П. *Фінансове право. Академічний курс: Підручник*. К.: Юрінком Інтер, 2010. 808 с.
3. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
4. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>
5. OECD. *Budget Transparency Toolkit*. Paris: OECD, 2017. <https://www.oecd.org/gov/budgeting/budget-transparency-toolkit.htm>
6. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України № 452/97-ВР. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036

Мімонова А.Є.

Науковий керівник: Ільченко Г.О., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Сучасний світ переживає динамічні трансформації, які впливають не лише на політичну, економічну чи культурну сфери, а й безпосередньо на право та юридичну науку. У XXI столітті право вже не може залишатися лише системою норм, що регулюють суспільні відносини, воно стає складним механізмом реагування на глобальні виклики, такі як розвиток цифрових технологій, проблеми забезпечення прав людини в умовах війни та поширення штучного інтелекту.